ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Рўйхатга олинди:
№ БД–60230100–1.13
202_1_ йил "27" _август_

"ТАСДИҚЛАЙМАН"
Р.И.Халмуратов
____
202__ йил "___" ______

ТИЛШУНОСЛИК НАЗАРИЯСИ
фанидан
ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	200 000	-Гуманитар ва санъат
таълим соҳаси:	230 000	-Гуманитар фанлар
Таълим шўъбаси, ихтисос.	60230100	-Филология ва тилларни ўқитиш тожик тили

Фан/Коди модул TNM1009 **(бакалавриат/ магистратура)**	**Соли хониши 202__-202__**	**Семестри 2**	**ECTS-Кредитҳо 4**
Фан/ **Намуди фан: Маҷбурӣ**	**Забони таълим** Ӯзбекӣ/Тоҷикӣ		**Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 4**

1	**Номи фан**	**Машғулотҳои аудиторӣ (соат)**	**Таълими мустақил (соат)**	**Ҷамъи сарборӣ (соат)**
	Назарияи забоншиносӣ	120	150	270

2

I. Мазмуни фан

Мақсад аз омӯхтани фанни «Назарияи забоншиносӣ» аз ҷониби донишҷӯёни факултаҳои филологӣ иборат аз он аст, ки толибилмон бояд бо асосҳои назарии илми адабиёт шиносо гарданд, дар бораи қонуниятҳои эҷоди бадеӣ маълумот дошта, дар таҳлили асарҳои бадеӣ малакаи муайянро соҳиб бошанд.

Вазифаи фан ба мутахассисон-филологҳои тоҷик, ки дар қаламрави Ӯзбекистон бо кори тадрису тадқиқи илмӣ машғуланд, дар бораи масъалаҳои назарии илми адабиёт маълумот додан, бо афкори адабӣ-назарии мутафаккирони мумтози форсу тоҷик ва, умуман, бо марҳилаҳои ташаккул ва таҳаввули назариёти адабӣ шиносо намудан мебошад.

II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулотҳои маърузавӣ)

II.I. Ба таркиби фан мавзӯъҳои мазкур дохил мешавад:

Мавзӯи 1. Муқаддимаи фан. Назарияи забоншиносӣ ва омилҳои шаклгирии он.

Аҳамияти омӯзиши фанни «Назарияи забоншиносӣ». Вазифа ва махсусияти асосии он. Алоқаи фанни мазкур бо фанҳои дигар. Моҳияти асосии онҳо. Ташаккул ва инкишофи илми забоншиносӣ. Забон ва аломатнокии он. Муносибати забон ба тафаккур, чамъият, маданият ва таърих. Умумияти забонҳо. Муайян намудани ҳудуди илми забоншиносӣ. Чиҳати универсиалии забонҳо.

Мавзӯи 2. Забон ва нутқ. Забон ва чамъият. Забон ҳамчун ҳодисаи чамъиятӣ

Муносибат ва алоқамандии забон ва нутқу тафаккур. Тафриқаи байни онҳо. Забон ҳамчун ҳодисаи чамъиятӣ. Таъсири забон ба чамъият ва чамъият ба забон. Ақидаи Соссюр дар хусуси муносибати забону нутқ. Хусусияти чамъиятии забон. Хусусияти аломатнокии забон.

Мавзӯи 3. Лексикология

Маълумот дар бораи лексикология. Калима ҳамчун предмети лексикология. Моҳият ва вазифаи асосии лексикология. Маънои калима. Махсусияти асосии калима. Тафовут ва алоқамандии лексикология бо дигар соҳаҳои забон. Калима чун предмети лексикология, гурӯҳи калимаҳо дар забон.

Мавзӯи 4. Типи калимаҳо дар забон

Калима ва типҳои гуногуни он. Мачоз, навъҳои мачоз, киноя, ташбеҳ, истиора, ташхис, идиома, полисемия, табу ва эвфемизм. Этимология ва этмиологияи халқӣ, матн ва эллипсис. Истилоҳот, омонимҳо, синонимҳо, антонимҳо.

Мавзӯи 5. Терминлогия (истилоҳот)

Истилоҳот ва мавқеи он дар забон. Вазифа ва аҳамияти асосии терминология. Махсусияти ба худ хоси истилоҳот. Истилоҳот, омонимҳо, синонимҳо, антонимҳо. Вазифа ва хусусиятҳои асосии онҳо.

Мавзӯи 6. Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ

Таркиби луғавии забон ва моҳияти асосии он. Фонди асосии луғавӣ ва аҳамияти он. Тафовути фонди асосии луғавӣ ва таркиби луғавии забон. Аломату хусусиятҳои ба худ хоси онҳо.

	Мавзӯи 7. Фонетика-илм дар бораи сохтмони овозии забон Маълумот дар бораи фонетика. Фонетика ҳамчун як соҳаи забоншиносӣ. Махсусияти овозии забон. Аҳамияти омӯзиши он. Вазифа ва мохияти асосии он. Муносибат ва тафовути фонетика бо дигар соҳаҳои забон. Дастгоҳи нутқ ва роли он дар пайдоиши овозҳо. Вазифаи асосии органҳои нутқ. Органҳои нутқ ва пайдоиши овозҳо. Аҳамият ва мавқеи органҳои нутқ дар пайдоиши овозҳо. **Мавзӯи 8. Таснифоти фонемаҳои забони точикӣ** Овозҳои нутқ ва таснифоти онҳо. Моҳияти асосии овозҳои нутқ дар забони точикӣ. Овозҳои садонок ва навъҳои онҳо. Овозҳои ҳамсадо ва хелҳои онҳо. Фарқи байни навъҳои овозҳои садонок ва ҳамсадо. Таснифоти фонемаҳо аз нуқтаи назари забоншиносон. Омӯхтани чиҳати овозҳои забон. Фонетика ва соҳаҳои дигари забоншиносӣ. **Мавзӯи 9. Ҳодисаҳои овозҳо** Ҳодисаҳои фонетикӣ. Овоз ва фонемаҳо. Аҳамият ва вазифаи асосии онҳо. Хусусиятҳои ба худ хоси ҳодисаҳои фонетикӣ. Монандшавии овозҳо. Чойивазкунии овозҳо. Бадалшавии овозҳо. Ҳодисаҳои хоси садонокҳо. Ҳодисаҳои хоси ҳамсадоҳо. **Мавзӯи 10. Ҳичо дар забони адабии ҳозираи точик** Ҳичо ва аҳамияти асосии он. Вазифаи асосии ҳичо дар забон. Махсусияти ба худ хоси он. Зада ва хелҳои он. Моҳият ва хусусиятҳои асосии зада. Чойи зада дар забони точикӣ. Чойи зада дар калимаҳои ӯзбекӣ. Чойи зада дар калимаҳои русӣ. Чойи зада дар калимаҳои арабӣ. **Мавзӯи 11. Маълумот умумӣ дар бораи морфология** Моҳияти асосии морфология. Ҳиссаҳои нутқ. Вазифа ва аҳамияти асосии онҳо. Алоқа ва тафовути морфология бо дигар соҳаҳои забон. Хусусиятҳои ба худ хоси онҳо. Морфология чузъи асосии грамматика. Тарзҳои ифодаи нишонаҳои грамматикии ҳиссаҳои нутқ. Фикр дар нутқ **Мавзӯи 9. Маълумот дар бораи ҳиссаҳои номустақилмаънои нутқ** Ҳиссаҳои номустақилмаънои нутқ. Пешоянд ва пасояндҳо. Пайвандакҳо ва хусусиятҳои онҳо. Ҳиссачаҳо ва моҳияти онҳо. Нидо ва аҳамияти онҳо. Муносибат ва махсусияти асосии онҳо. Вазифаи асосии онҳо. Нидо ва нишонаҳои асосии онҳо. Хабарҳои нидой. Нидоҳои имо-ишорат. Нидоҳо дар нутқи даҳонӣ.

	Мавзӯи 12. Лексикография Маълумот дар бораи лексикография. Вазифа ва моҳияти асосии он. Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ. Муносибат ва тафриқаи байни онҳо. Махсусияти асосии онҳо. Лексикографияи забони точикӣ-форсӣ дар асри X. Луғатнавесӣ ва ду давраи асосии он. **Мавзӯи 13. Фразеология** Маълумот оиди фразеология. Фразеология ва аҳамияти он. Воҳидҳои фразеологӣ ва вазифаи асосии онҳо. Хусусиятҳои ба худ хоси он. Муносибат ва фарқи он аз дигар воҳидҳои забон. Фразеологияи умумӣ. Фразеологияи тарихӣ. Фразеологияи муқоисавӣ. Фразеологияи тасвирӣ ёки синхронӣ. **Мавзӯи 14. Синтаксис** Воҳидҳои синтаксисии забон. Ибора ва хусусиятҳои асосии он. Чумла ва аъзоҳои он. Хелҳои чумлаҳои содда. Чумлаҳои мураккаб ва навъҳои он. **Мавзӯи 15. Грамматика** Маълумот дар бораи грамматика. Грамматика ва моҳияти асосии он. Вазифа ва хусусиятҳои асосии грамматика. **Мавзӯи 16. Маълумоти умумӣ дар бораи хат** Хат яке аз ихтироъҳои бузургтарини инсоният. Пайдоиши хат ва моҳияти он. Намунаҳои аввалини хат. Хат ва мавқеи он дар тараққиёти чамъият. **Мавзӯи 17. Таснифоти забонҳо** Забонҳои чаҳон.Таснифоти генеалогӣ ва методи муқоисавӣ-таърихӣ дар забоншиносӣ. Таснифоти генеалогии забонҳо.Таснифоти типологии забонҳо. **Мавзӯи 18. Пайдоиши забон ва тараққиёти таърихии он** Забон ва моҳияти асосии он. Пайдоиши забон ва нишонаҳои аввалини он. Тараққиёти таърихии забон. Назарияҳо оид ба пайдоиши забон. Ташаккули забон дар давраҳои гуногун. **Мавзӯи 19. Сотсиолингвистика** Сотсиолингвистика ва навъҳои он. Моҳияти асосии сотсиолингвистика. Тараққиёти забон дар чамъият. Термини грамматикӣ. Сиёсати забонӣ қисми таркибии сиёсати милии давлат. **Мавзӯи 20. Предмет ва масъалаҳои асосии забоншиносии умумӣ** Забоншиносии умумӣ-курси назариявӣ ташаккул ва инкишофи илми забон. Мактабу чараёнҳои забоншиносӣ. Забоншиносии муқоисавӣ-тарихӣ.

	Методҳои лингвистии тасвирӣ, муқоисавӣ, статистикӣ, тачрибавӣ. Чиҳатҳои умумии забоншиносӣ. Муайян намудани ҳудуди лингвистика. Чиҳатҳои универсалии забонҳо. **Мавзӯи 21. Таърихи забоншиносӣ** Таърихи забоншиносӣ ва давраҳои он. Давраи қадимаи забоншиносӣ. Пайдоиши забоншиносии муқоисавӣ-тарихӣ ва фалсафаи забон. Филологияи қадим. Забоншиносии асрҳои миёна. Забоншиносӣ дар Ҳиндистон ва Юнони қадим. Пайдоиши забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ. Забоншиносии мантикӣ ва психологӣ. Ҳиндустон гаҳвораи илми забоншиносӣ. Гимнҳои динии қадимаи ҳиндуҳо. Сабабҳои омӯзиши забони санскрит. Ақидаҳои забоншиносии Панинин. Хизматҳои забоншиносони Ҳинд дар соҳаҳои қисматҳои забон. Диққати файласуфони Юнон барои муайян намудан баёни предмету ном. Ақидаҳои Аристел оиди забоншиносӣ. **Мавзӯи 22. Забоншиносӣ дар асрҳои миёна** Забоншиносӣ дар Арабистон. Забоншиносии давраи тачаддуд. Пайдоиши чараёни фалсафӣ. Сабабҳои пурра ва саҳеҳ омӯхтани Қуръон. Давраи инкишофи илму маданият дар асрҳои миёна. Сабабҳои омӯзиши асари қадимаи Юнон. Камбудии асосии луғати арабҳо. Дар ду марказ чойгиршавии забоншиносони араб. Муайян намудани се ҳиссаи нутқ-ном (исм), феъл ва калимаҳои ёрирасон. **Мавзӯи 23. Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ** Пайдоиш ва ташаккули методи муқоисавӣ-таърихӣ. Чавонграмматикҳо. Услуби муқоисавӣ-таърихӣ. Муҳокимаи фалсафӣ ва таърихӣ доир бо забон. Таърихи омӯзиши муқоисавӣ-таърихии забонҳои Ҳиндуаврупо. Ақидаҳои чавонграмматикҳо. Давраҳои забоншиносии муқоисавӣ тарихӣ. Асосгузорони методи муқоисавӣ-таърихӣ. **Мавзӯи 24. Пайдоиши забоншиносии умумӣ** Гумбольдт асосгузори фанни забоншиносии умумӣ. Ақидаҳои Гумбольдт доир ба назарияи забон. Ақидаи Гумбольдт дар масъалаи системанокии забон. Ақидаҳои асосии Гумбольдт доир ба забон. Ғалатҳои Гумбольдт оид ба забон. Гумбольдт тарафдори грамматикаи типологии муқоисавии забонҳои хеш ва ғайрихеш. Забон ҳамчун системаи муайян. **Мавзӯи 25. Забоншиносии муқоисавӣ – таърихӣ дар нимаи дуюми асри XIX** Ақидаҳои забоншиносии. Чавонграмматикҳо ва методи тадқиқи онҳо; забон ҳодисаи чамъиятӣ Системаи аломатҳои шартии забон дар чамъият.

	Асосҳои грамматикаи муқоисавии забонҳои ҳиндуаврупой. Сабабҳои омӯзиши муқоисавии забонҳои ҳиндуаврупой. Фаъолияти илмии забоншиносони асри XIX. Методи муқоисавӣ дар забоншиносии таърихӣ. Ҳолати қадимтарини забонҳои ҳиндуаврупой. **Мавзӯи 26. Забоншиносӣ дар асри XX** Мактабу чараёнҳои нав дар забоншиносӣ. Таълим дар хусуси нормаи забон ва услубҳои он дар забони адабӣ. Марказҳои нави забоншиносӣ. Мактабу чараёнҳои нави забоншиносӣ. Ҳудуди ягона ва ҳақиқии лингвистикӣ. Чараёни структурализм ва қоидаҳои он. Предмети тадқиқи илми забоншиносӣ. Забонро чун система донистан. Структураи забон. **Мавзӯи 27. Забоншиносии тоҷик дар давраи нав** Хизмати олимони тоҷик дар хусуси пешравии илми забон. Забони миллӣ. Инкишофи забоншиносӣ пас аз инқилоб. Забон дар ҷамъият. Роли забон дар масъалаи муносибати байни аъзоёни ҷамъият, хизмати олимони тоҷик дар инкишофи забоншиносӣ. Баланд шудани маданияти халқҳо. Роли забон дар байни аъзоёни ҷамъият. **Мавзӯи 28. Таълимоти Виноградов доир ба калима, услуб ва синтаксис** Намудҳои сохтории семантикии калима аз рӯи 5 аломат ва таснифи онҳо. Таълимоти В.В.Виноградов доир ба калима, услуб ва синтаксис. В.В. Виноградов асосгузори курси таърихи забони адабӣ. Фразеологияро илми мустақил шумаридани В.В. Виноградов. Ақидаи В.В.Виноградов оиди назарияи синтаксис. **Модули 29. Забон ва муносибати он бо ҷамъият, таърих ва маданият** **Мавзӯи 11. Забон ва ҷамъият** Муносибати забону ҷамъият. Сабабҳои иҷтимоии ташаккули забони адабӣ. Забон ва фаъолияти нутқ. Муносибати забон бо ҷамъият. Забону ҷамъият масъалаи асосии Забоншиносии умумӣ. Вобастагии тараққиёти забон ба ҷамъият. **Мавзӯи 30. Забон ва таърих** Таърихи забон ҳамчун таърихи халқ. Муносибати таърихи забону таърихи халқ. Алоқамандии забонҳо. Лингвистикаи синхронӣ ва диахронӣ. Алоқамандии забону таърих. Таъриху забон чун ҳодисаи ҷамъиятӣ. Забони мо - таърихи мо. Муносибати таърихи забону таърихи халқ. **Мавзӯи 31. Забон ва маданият** Муносибати забону маданият. Забон чузъи маданият. Забон шакли ифодаи маданият. Роли нависандагон доир ба ташаккули маданият.

Маданият чун ҳодисаи ҷамъиятӣ. Таъсири забон бо тафаккур ва таъсири забон ба маданият. Алоқаи забон бо маданият. Роли нависандагон дар ташаккули маданият.

Мавзӯи 32. Предмет ва масъалаҳои асосии забоншиносии умумӣ

Забоншиносии умумӣ-курси назариявӣ ташаккул ва инкишофи илми забон. Мактабу чараёнҳои забоншиносӣ. Забоншиносии муқоисавӣ-тарихӣ. Методҳои лингвистии тасвирӣ, муқоисавӣ, статистикӣ, тачрибавӣ. Чиҳатҳои умумии забоншиносӣ. Муайян намудани ҳудуди лингвистика. Чиҳатҳои универсалии забонҳо.

Мавзӯи 33. Таърихи забоншиносӣ

Таърихи забоншиносӣ ва давраҳои он. Давраи қадимаи забоншиносӣ. Пайдоиши забоншиносии муқоисавӣ-тарихӣ ва фалсафаи забон. Филологияи қадим. Забоншиносии асрҳои миёна.

Забоншиносӣ дар Ҳиндистон ва Юнони қадим. Пайдоиши забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ. Забоншиносии мантикӣ ва психологӣ.

Ҳиндустон гаҳвораи илми забоншиносӣ. Гимнҳои динии қадимаи ҳиндуҳо. Сабабҳои омӯзиши забони санскрит. Ақидаҳои забоншиносии Панинин. Хизматҳои забоншиносони Ҳинд дар соҳаҳои қисматҳои забон. Диққати файласуфони Юнон барои муайян намудан баёни предмету ном. Ақидаҳои Аристел оиди забоншиносӣ.

Мавзӯи 34. Забоншиносӣ дар асрҳои миёна

Забоншиносӣ дар Арабистон. Забоншиносии давраи тачаддуд. Пайдоиши чараёни фалсафӣ. Сабабҳои пурра ва саҳеҳ омӯхтани Қуръон. Давраи инкишофи илму маданият дар асрҳои миёна. Сабабҳои омӯзиши асари қадимаи Юнон. Камбудии асосии луғати арабҳо. Дар ду марказ чойгиршавии забоншиносони араб. Муайян намудани се ҳиссаи нутқ-ном (исм), феъл ва калимаҳои ёрирасон.

Мавзӯи 35. Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ

Пайдоиш ва ташаккули методи муқоисавӣ-таърихӣ. Чавонграмматикҳо.

Услуби муқоисавӣ-таърихӣ. Муҳокимаи фалсафӣ ва таърихӣ доир бо забон. Таърихи омӯзиши муқоисавӣ-таърихии забонҳои Ҳиндуаврупо. Ақидаҳои чавонграмматикҳо. Давраҳои забоншиносии муқоисавӣ тарихӣ. Асосгузорони методи муқоисавӣ-таърихӣ.

Мавзӯи 36. Пайдоиши забоншиносии умумӣ

Гумбольдт асосгузори фанни забоншиносии умумӣ. Ақидаҳои Гумбольдт доир ба назарияи забон. Ақидаи Гумбольдт дар масъалаи системанокии забон.

Ақидаҳои асосии Гумбольдт доир ба забон. Ғалатҳои Гумбольдт оид ба

	забон. Гумбольдт тарафдори грамматикаи типологии муқоисавии забонҳои хеш ва ғайрихеш. Забон ҳамчун системаи муайян. **Мавзӯи 37. Забоншиносии муқоисавӣ – таърихӣ дар нимаи дуюми асри XIX** Ақидаҳои забоншиносии. Чавонграмматикҳо ва методи тадқиқи онҳо; забон ҳодисаи ҷамъиятӣ Системаи аломатҳои шартии забон дар ҷамъият. Асосҳои грамматикаи муқоисавии забонҳои ҳиндуаврупой. Сабабҳои омӯзиши муқоисавии забонҳои ҳиндуаврупой. Фаъолияти илмии забоншиносони асри XIX. Методи муқоисавӣ дар забоншиносии таърихӣ. Ҳолати қадимтарини забонҳои ҳиндуаврупой. **Мавзӯи 38. Забоншиносӣ дар асри XX** Мактабу чараёнҳои нав дар забоншиносӣ. Таълим дар хусуси нормаи забон ва услубҳои он дар забони адабӣ. Марказҳои нави забоншиносӣ. Мактабу чараёнҳои нави забоншиносӣ. Ҳудуди ягона ва ҳақиқии лингвистикӣ. Чараёни структурализм ва қоидаҳои он. Предмети тадқиқи илми забоншиносӣ. Забонро чун система донистан. Структураи забон. **Мавзӯи 39. Забоншиносии тоҷик дар давраи нав** Хизмати олимони тоҷик дар хусуси пешравии илми забон. Забони миллӣ. Инкишофи забоншиносӣ пас аз инқилоб. Забон дар ҷамъият. Роли забон дар масъалаи муносибати байни аъзоёни ҷамъият, хизмати олимони тоҷик дар инкишофи забоншиносӣ. Баланд шудани маданияти халқҳо. Роли забон дар байни аъзоёни ҷамъият. **Мавзӯи 40. Таълимоти Виноградов доир ба калима, услуб ва синтаксис** Намудҳои сохтории семантикии калима аз рӯи 5 аломат ва таснифи онҳо. Таълимоти В.В.Виноградов доир ба калима, услуб ва синтаксис. В.В. Виноградов асосгузори курси таърихи забони адабӣ. Фразеологияро илми мустақил шуморидани В.В. Виноградов. Ақидаи В.В.Виноградов оиди назарияи синтаксис. **Мавзӯи 41. Забон ва ҷамъият** Муносибати забону ҷамъият. Сабабҳои иҷтимоии ташаккули забони адабӣ. Забон ва фаъолияти нутқ. Муносибати забон бо ҷамъият. Забону ҷамъият масъалаи асосии Забоншиносии умумӣ. Вобастагии тараққиёти забон ба ҷамъият. **Мавзӯи 42. Забон ва таърих** Таърихи забон ҳамчун таърихи халқ. Муносибати таърихи забону таърихи

халқ. Алоқамандии забонҳо. Лингвистикаи синхронӣ ва диахронӣ. Алоқамандии забону таърих. Таъриху забон чун ҳодисаи ҷамъиятӣ. Забони мо - таърихи мо. Муносибати таърихи забону таърихи халқ.

Мавзӯи 43. Забон ва маданият

Муносибати забону маданият. Забон чузъи маданият. Забон шакли ифодаи маданият. Роли нависандагон доир ба ташаккули маданият.

Маданият чун ходисаи ҷамъиятӣ. Таъсири забон бо тафаккур ва таъсири забон ба маданият. Алоқаи забон бо маданият. Роли нависандагон дар ташаккули маданият.

III. Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоти амалӣ

Мавзӯъҳои машғулоти амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:

1. Забон ҳамчун ҳодисаи чамъиятӣ.
2. Забон ҳамчун ҳодисаи чамъиятӣ.
3. Лексикология. Калима ҳамчун предмети лексикология.
4. Ҳичо ва ташкилшавии онҳо.
5. Зада ва хелҳои он.
6. Ҳиссаҳои ёридиҳандаи нутқ ва мавқеи онҳо.
7. Вазифаи асосии ҳисачаҳо ва нидо.
8. Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ.
9. Аҳамият ва махсусияти воҳидҳои луғавӣ.
10. Вазифаи асосии истилоҳот дар забон.
11. Тараққиёти забон дар чамъият.
12. Алоқамандӣ ва тафриқаи забон ва таърих.
13. Таҳлили фонетикӣ ва аҳамияти он.
14. Мачоз ва хусусиятҳои хоси он.
15. Забоншиносии точик дар давраи истиқлол, инкишофи қисматҳои он дар давраи имрӯза.
16. Назарияи забон-шиносӣ ва аҳамияти омӯхтани он. Баъзе равияҳо дар бораи забони точикӣ ва форсӣ.
17. Забон ва нутқ. Муносибати нутқ бо забон.
18. Забон ва тафаккур. .Муносибати тафаккур бо забон.
19. Забон чун нормаи ичтимой. Мавчудияти шохаҳои забон ва муносибати он бо сохти ичтимоии чамъият.
20. Сотсиолингвистика ва аҳамияти омӯхтани он дар системаи мактабҳои олӣ.
21. Муносибати забону маданият. Забон бо болосохт ва хусусан бо маърифату маънавият алоқаи зич доштани он.
22. Қонуниятҳои дохилӣ ва берунии тараққиёти забон.
23. Методҳои забоншино-сӣ. Маълумот дар бораи методи таърихӣ ва

	таърихӣ-қиёсӣ. 24.Методи тасвирӣ. Методи муқоисавӣ-таърихии омӯзиши забоншиносӣ.. 25.Забоншиносии точик ва инкишофи он (1940-1990). 26.Забони адабии точик дар давраи истиқлол Омоним, синоним ва антонимҳо дар насри имрӯзаи точик Неологизмҳо ва аҳамияти онҳо. **27.**Ибораҳои фразеологӣ ва вазифаи онҳо 28.Лексикология. Калима ҳамчун предмети лексикология. 29.Ҳичо ва ташкилшавии онҳо. 30.Зада ва хелҳои он. 31.Ҳиссаҳои ёридиҳандаи нутқ ва мавқеи онҳо. 32.Вазифаи асосии ҳисачаҳо ва нидо. 33.Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ. 34.Аҳамият ва махсусияти воҳидҳои луғавӣ. 35.Вазифаи асосии истилоҳот дар забон. 36.Тараққиёти забон дар чамъият. 37.Алоқамандӣ ва тафриқаи забон ва таърих. 38.Таҳлили фонетикӣ ва аҳамияти он. 39.Мачоз ва хусусиятҳои хоси он. 40.Забоншиносии точик дар давраи истиқлол, инкишофи қисматҳои он дар давраи имрӯза. 41.Назарияи забон-шиносӣ ва аҳамияти омӯхтани он. Баъзе равияҳо дар бораи забони точикӣ ва форсӣ. 42.Забон ва нутқ. Муносибати нутқ бо забон. 43.Забон ва тафаккур. .Муносибати тафаккур бо забон. 44.Забон чун нормаи ичтимоӣ. Мавчудияти шохаҳои забон ва муносибати он бо сохти ичтимоии чамъият. 45.Сотсиолингвистика ва аҳамияти омӯхтани он дар системаи мактабҳои олӣ. 46.Муносибати забону маданият. Забон бо болосохт ва хусусан бо маърифату маънавият алоқаи зич доштани он. 47.Қонуниятҳои дохилӣ ва берунии тараққиёти забон. 48.Методҳои забоншино-сӣ. Маълумот дар бораи методи таърихӣ ва таърихӣ-қиёсӣ. 49.Методи тасвирӣ. Методи муқоисавӣ-таърихии омӯзиши забоншиносӣ.. 50.Забоншиносии точик ва инкишофи он (1940-1990). 51.Забони адабии точик дар давраи истиқлол Омоним, синоним ва антонимҳо дар насри имрӯзаи точик Неологизмҳо ва аҳамияти онҳо. **52.**Ибораҳои фразеологӣ ва вазифаи онҳо 53.Забон ҳамчун ҳодисаи чамъиятӣ.

54. Лексикология. Калима ҳамчун предмети лексикология.
55. Ҳичо ва ташкилшавии онҳо.
56. Зада ва хелҳои он.
57. Ҳиссаҳои ёридиҳандаи нутқ ва мавқеи онҳо.
58. Вазифаи асосии ҳисачаҳо ва нидо.
59. Таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ.
60. Аҳамият ва махсусияти воҳидҳои луғавӣ.
61. Вазифаи асосии истилоҳот дар забон.
62. Тараққиёти забон дар ҷамъият.
63. Алоқамандӣ ва тафриқаи забон ва таърих.
64. Таҳлили фонетикӣ ва аҳамияти он.
65. Мачоз ва хусусиятҳои хоси он.
66. Забоншиносии тоҷик дар давраи истиқлол, инкишофи қисматҳои он дар давраи имрӯза.
67. Назарияи забон-шиносӣ ва аҳамияти омӯхтани он. Баъзе равияҳо дар бораи забони тоҷикӣ ва форсӣ.
68. Забон ва нутқ. Муносибати нутқ бо забон.
69. Забон ва тафаккур. .Муносибати тафаккур бо забон.
70. Забон чун нормаи иҷтимой. Мавчудияти шохаҳои забон ва муносибати он бо сохти иҷтимоии ҷамъият.
71. Сотсиолингвистика ва аҳамияти омӯхтани он дар системаи мактабҳои олӣ.
72. Муносибати забону маданият. Забон бо болосохт ва хусусан бо маърифату маънавият алоқаи зич доштани он.
73. Қонуниятҳои дохилӣ ва берунии тараққиёти забон.
74. Методҳои забоншино-сӣ. Маълумот дар бораи методи таърихӣ ва таърихӣ-қиёсӣ.
75. Методи тасвирӣ. Методи муқоисавӣ-таърихии омӯзиши забоншиносӣ..
76. Забоншиносии тоҷик ва инкишофи он (1940-1990).
77. Забони адабии тоҷик дар давраи истиқлол Омоним, синоним ва антонимҳо дар насри имрӯзаи тоҷик Неологизмҳо ва аҳамияти онҳо.
78. Иборaҳои фразеологӣ ва вазифаи онҳо

Машғулотҳои амалӣ дар аудиторияи бо воситаҳои мултимедӣ ҷиҳозноккунонидашуда ба як гурӯҳи академикӣ аз тарафи як муаллим бояд гузаронида шавад. Машғулотҳоро бо ёрдами усули фаъол ва интерфактив ба роҳ мондан, инчунин аз технологияҳои педагогӣ ва ахборотӣ самаранок истифода намудан ба мақсад мувофиқ аст.

IV. Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона

		Аз рӯи фанни мазкур мавзӯъҳои зерин пешниҳод карда мешавад: 1. Аҳамият ва вазифаҳои назарияи забоншиносӣ. 2. Алоқамандии забон ва нутқу тафаккур. 3. Мачоз, идиома ва моҳияти онҳо. 4. Полиссемия ва хусусияти он. 5. Табу, эвфемизм ва вазифаи онҳо 6. Лексикология ва лексикография. Назарияҳои илмӣ оиди ин соҳаҳо. 7. Таҳлили фонетикии калимаҳо. 8. Таҳлили морфологии чумлаҳо (дар асоси осори С.Улуғзода). 9. Таҳлили синтаксисии чумлаҳо (дар асоси осори С.Айнӣ). 10. Забон ва давраҳои он 11. Системаи фонемаҳо 12. Задаи калима дар забонҳо 13. Ҳичо ва сохти он 14. Монандшавӣ ва чойивазкунии овозҳо 15. Нишонаҳои асосии ҳиссаҳои мустақилмаънои нутқ 16. Фразеология ва хелҳои он 17. Нишонаҳои асосии ҳиссаҳои номустақилмаънои нутқ 18. Хусусияти асосии калимаҳои тақлидӣ 19. Моҳияти асосии калимаҳои аслӣ 20. Махсусияти асосии неологизмҳо дар забон 21. Вазифаи асосии калимаҳои иқтибосӣ 22. Аҳамияти асосии ассимилятсия ва диссимилятсия 23. Хусусиятҳои асосии калимаҳои кӯҳнашуда 24. Тафовути байни навъҳои фарҳангҳо 25. Тафриқаи байни калимаҳои сермаҳсул ва каммаҳсул 26. Назарияи забон 27. Хусусиятҳои аломатнокии забон 28. Лингвосемиотика ва масъалаҳои асосии он 29. Забон чун система 30. Муносибатҳои синтакматикӣ ва парадигматикӣ 31. Забон чун нормаи ичтимой-тарихӣ 32. Умумияти ичтимой ва шаклҳои чамъиятии забон 33. Инкишофи забонҳо дар давраҳо 34. Таърихи забонҳо ҳамчун тарихи халқ 35. Забон ва маданият 36. Қонунҳои дохилӣ ва берунии тараққиёти забон 37. Методҳои забоншиносӣ 38. Роҳҳои дарккунӣ ва методҳои лингвистӣ 39. Методи лингвистӣ 40. Услуби тасвирӣ 41. Услуби муқоисавии забонҳо 42. Чараёни сотсиологии забонҳо 43. Ақидаҳои лингвистии Соссюр

	44.Лингвистикаи амалӣ 45.Лексикография ва назарияи лексикология 46.Грамматикаи нормативӣ ва назарияи грамматика 47.Услуби хаттӣ ва гуфтугӯӣ 48.Услуби бадей ва илмӣ Аз рӯи мавзӯъҳои мустақилона ба донишҷӯён навиштани реферат ва гузаронидани тақдимот тавсия карда мешавад.
3	**V. Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетенцияҳои ташаккулёбанда)** Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: 1. Дар заминаи баррасии Забоншиносии умумӣ донишчӯён ба ташаккули шахсияти баркамоли накӯахлоқи фасеҳбаёну соҳибсалиқа кӯмак расонидан; дар бораи хусусиятҳои хоси забон қисматҳои он, забон ва тафаккур пайдоиши забон ба ***тасаввуроти муайян соҳиб бошанд***; 2. оиди қонуниятҳои дохилӣ ва инкишофи омилҳои ташаккули он, дарачаи тадқиқи забоншиносӣ ва инкишофи сифатию миқдории он ***маълумоти назарӣ дошта бошад;*** 3. дар бораи равобиту пайвандҳои забони тоҷикӣ бо забонҳои халқҳои дигар дар чараёни таълими фан истифода намудан; бо тадқиқоти илмии фанни мазкури мавриди назар комилан ошной доштан ва дар фаъолияти касбӣ аз онҳо самаранок истифода намудан; ***малака ҳосил намоянд;***
4	**VI.** Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо • кейс-стадиҳои интерфаъол; • семинар (мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); • машғулоти амалӣ; • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тақдимот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • ассисментҳо; • лоиҳаҳо барои ҳимоя кардан ва бо ҷамоа кор кардан.
5	**VII. Талабот барои гирифтани кредитҳо:** Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати ҷорӣ, марравӣ ва мушоҳидаҳои мустақилона доир ба ҷараёни омӯзиш, аз рӯи назорати ниҳоӣ супоридани кори хаттӣ.
6	**Адабиётҳои асосӣ** 1. Бозидов Н. Муқаддимаи забоншиносӣ. - Душанбе, 1977. 2. Ниёзмуҳаммадов Б. Забоншиносии тоҷик. - Душанбе, Дониш, 1970.

	3. Норматов М. Забоншиноси умумӣ. – Душанбе: Дониш, 1991. **Адабиёти иловагӣ** 1 Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 29 б. 2 Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 47 б. 3 Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 485 б. 4 Айнӣ С. Куллиёт, ч. 11, китоби дуюм. –Душанбе: Ирфон, 1964 5 Зеҳнӣ Т. Санъати сухан. - Душанбе, 1967 6 Нурмонов А., Маҳмудов Н. Ўзбек тилшунослиги тарихи. – Т.: 2000. 7 Ўринбоев Б. Тилшунослик асослари. – Самарқанд, 2002. 8 Ўринбоев Б. Ўзбек тилшунослики тарихи. – Самарқанд, 1999. 9 Воҳидов А. Фарҳангнигории тоҷику форс. - Самарқанд, 2006 10 Маъсумӣ Н. Очеркҳо оид ба инкишофи забони адабии тоҷик. -Душанбе, 1959. **Манбаъҳои ахборӣ:** 1. bse39.medtour.info ›podrobno/tadzhikskiy_yazyk… 2. ziyonet.uz›ru/people/abdurauf–fitrat 3. aphorisme.ru›about–authors/fitrat/… 4. images.yandex.ru›Абдурауф Фитрат 5. tg.wikipedia.org› Садриддин Айнӣ
7	Дастури фан ____________ соли 2021 таҳти баённомаи рақами ___ дар шўъбаи таълимӣ-услубии Донишгоҳи давлатии Самарқанд маъқул шудааст.
8	**Масъулон ба фан/модул:** А.Хонхужаева – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС
9	**Муқарризон:** Д.Ҳазратқулиён - номзади фанҳои филологӣ, дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС Д.Бабаева - номзади фанҳои филологӣ, дотсенти ДТС

Кафедра мудири: проф. Ч.Ҳамроев
Кенгаш раиси: проф. А.Пардаев

"Тасдиқлайман"
СамДУ ўқув ишлари бўйича проректори:
_________ **А.С.Солеев**
«24» августа **2021 йил**